

МУЛЬТИМОДАЛЬНЕ ВИРАЖЕННЯ ВЕРБАЛЬНОЇ АГРЕСІЇ У МЕРЕЖЕВОМУ ДИСКУРСІ

Розвідку присвячено дослідженню вербальної агресії у дискурсі соціальних мереж. Метою дослідження обрано простеження реалізації агресивної мовленнєвої поведінки у мультимодальних текстах соціальних мереж. Для досягнення мети було розв'язано такі завдання: проаналізовано мультимодальні елементи у дискурсі соціальних мереж, простежено реалізацію вербальної агресії та надано комплексну характеристику виявлених маркерів. Джерельною базою слугував українськомовний сегмент соціальної мережі Facebook. Методом суцільного добору для подальшого аналізу відібрано 70 коментарів, що містять нетекстові елементи. До аналізу залучено не лише тексти коментарів, а й реакції на них (вподобання), утім особові відомості авторів не було взято до уваги. Усі тексти досліджено і подано із збереженням авторської орфографії та пунктуації. Встановлено, що широкий спектр технічних можливостей для самовираження у соціальних мережах дозволяє користувачам вільно висловлювати свої думки без втрати емоційної складової повідомлення з урахуванням цензури та загальноприйнятих правил поведінки на ресурсі. Серед нелітерних маркерів, що здатні позначати агресивну позицію комунікантів, виявлено емодзі, тобто піктограми, що їх вживають зокрема задля ілюстрації дій (напр., жести́в або виразу обличчя) та емоційного стану мовця. На письмі агресивна мовленнєва поведінка може бути маркованою за допомогою зміни регістра тексту, зловживання знаками оклику або питання, кодифікації інвектив та словосполучень з інвективним потенціалом. Шифрування нецензурної лексики пов'язано із правилами спілкування у соціальних мережах, кодифіковані лексеми не втрачають свого агресивного значення, комуніканти, що володіють однією мовою, все ще здатні декодувати вислів, утім програмне забезпечення (фільтри, цензура тощо) не виявляє у цих елементах забороненого змісту.

Ключові слова: вербальна агресія, соціальні мережі, мультимодальний текст, коментар, емодзі

Постановка проблеми в загальному вигляді. Соціальні мережі стають невід'ємним атрибутом побуту сучасної людини. Вони є майданчиком для комунікації, пошуковим сервісом, робочим інструментом та розважальним середовищем. Технічні можливості соціальних мереж надають користувачам змогу вільно висловлювати думки без втрати емоційної складової повідомлення та зумовлюють поширення багатьох форм мовленнєвої поведінки, зокрема вербальної агресії, на віртуальне середовище. Звідси постає необхідність вивчення специфіки вербальної агресії, зокрема особливості її вираження в текстах соціальних мереж.

Ступінь розроблення проблеми у мовознавстві. Вербальна агресія як явище лінгвістичного характеру, попри наявну велику кількість наукових праць (Л. Білоконенко, Т. Бондаренко, Н. Войцехівська, Т. Воронцова, В. Жельвіс, Н. Кондратенко, Л. Ставицька, С. Форманова, Л. Швелідзе, Ю. Щербініна та ін.), досі не отримала загальноприйнятої дефініції, утім проаналізовані наукові доробки дають змогу зафіксувати певні спостереження. Під вербальною агресією здебільшого розуміють деструктивну, або

конфліктогенну мовленнєву поведінку (Н. Войцехівська, Т. Воронцова, О. Качмар, Т. Копилова та ін.), тобто особливо неприйнятне у поточній мовленнєвій ситуації висловлення негативних почуттів, емоцій, намірів або критичного ставлення до об'єкту агресії (В. Апресян, Л. Закоян, П. Смірнов, Ю. Щербініна та ін.). Окремі прояви вербальної агресії у мережевому дискурсі висвітлено у працях Т. Воронцової, М. Карпенка, Н. Кондратенко, С. Форманової, Л. Швелідзе та ін., проте проблему не можна вважати розв'язаною.

Дослідження комунікації у соціальних мережах є актуальним напрямком наукових розвідок вітчизняних (О. Горшко, Л. Компанцева, Н. Кондратенко, С. Нерян, Л. Швелідзе, та ін.) та зарубіжних (Р. Потапова, В. Потапов, Р. Scaroni та ін.) мовознавців. Мережевий дискурс (синоніми: дискурс соціальних мереж, соціально-мережевий дискурс) здебільшого потрактовують як особливий електронний макрополілог, що містить відкрити множину діалогів [7, с. 39]; як процес та результат комунікативної діяльності, що реалізована у соціальних мережах [6, с. 24]; як комунікативну взаємодію користувачів соціальних мереж у інтернет-просторі [9, с. 50]. Мережева комунікація має переважно письмовий характер та передбачає брак або відсутність відомостей про невербальну реакцію співрозмовника, тому текстова інформація доповнена графічними та аудіо- або відеоелементами [3, с. 7–8].

В українськомовному та зарубіжному мовознавстві існує певна термінологічна невизначеність щодо номінації текстів, що поєднують різні знакові системи. Українськомовні та російськомовні науковці надають перевагу терміносполукам «креолізований текст» (О. Ансімова та ін.) та «полікодовий текст» (Л. Близнак, С. Нерян, О. Румянцева, Т. Семенюк та ін.), утім у зарубіжних (зокрема англomовних, іспанськомовних) та поодиноких українськомовних розвідках натрапляємо на словосполучення «мультимодальний текст» (Т. Ковалевська, М. Agüero Guerra, Р. Scaroni, L. Pauwels та ін.). Мультимодальні тексти поєднують у своїй структурі вербальні та іконічні елементи і засоби інших семіотичних кодів, напр. колір, шрифт тощо [1, с. 3] та переважно спрямовані на візуальне сприйняття адресатом [6, с. 334]. Дослідники наголошують, що ці елементи мають утворювати єдине взаємопов'язане ціле [8, с. 5–6], тобто важливою є не лише наявність у тексті різних семіотичних кодів, а саме їхня взаємодія [10, с. 250].

Проаналізовані розвідки дають підстави встановити, що мультимодальна актуалізація агресивної мовленнєвої поведінки у соціальних мережах ще не ставала предметом лінгвістичного дослідження та потребує комплексного аналізу.

Мета дослідження – простежити реалізацію вербальної агресії у мультимодальних текстах соціальних мереж. Мета зумовила розв'язання таких **завдань**: проаналізувати мультимодальні елементи у дискурсі соціальних мереж, простежити реалізацію агресивної мовленнєвої поведінки та надати комплексну характеристику виявлених маркерів.

Об'єктом дослідження є вербальна агресія, а **предметом** – мультимодальні прояви агресивної мовленнєвої поведінки у текстах коментарів соціальних мереж.

Джерельною базою слугував українськомовний сегмент соціальної мережі Facebook. Методом суцільного добору для подальшого аналізу відібрано 70 коментарів, що містять нетекстові елементи. До аналізу залучено не лише тексти коментарів, а й реакції на них (вподобання), утім особові відомості авторів не було взято до уваги. Усі тексти досліджено і подано із збереженням авторської орфографії та пунктуації.

Визначення основного матеріалу дослідження. Соціальні мережі надають користувачам унікальні технічні можливості для комунікації. Так, наприклад, у соцмережі Facebook задля висловлення думок є можливість зробити допис, залишити коментар або провести прямий ефір. Під час написання тексту повідомлення користувачі обирають аудиторію (уся спільнота соціальної мережі, друзі, окремі користувачі тощо), встановлюють фонове зображення задля ілюстрації змісту (доступно 84 опції), мають можливість додати світлинку або відео, позначити людей, зазначити свої почуття (200 опцій) або дії (12 категорій

із можливістю додати власний варіант), вжити у тексті повідомлення або замість тексту емодзі (усього 1759 піктограм) або наліпку (10 колекцій зображень, що відображають різні фізичні або емоційні стани, на кшталт «щастя», «святкую», «робота», «злість», «збентежений») тощо. Взаємодія користувачів соціальних мереж також є мультимодальною. Наприклад, відреагувати на повідомлення співрозмовника можна не лише вербально (тобто написати текстовий коментар), а й натиснувши на кнопку «Подобається», що надає доступ до низки реакцій: «подобається», «у захваті», «ха-ха», «тримаймося», «овва», «сумно», «злість», або поширивши допис чи коментар серед інших учасників. Також користувачі мають можливість додавати інших учасників соціальної мережі до списку друзів, блокувати їх та скаржитись на їхню поведінку адміністрації ресурса. Отже, широкий спектр технічних можливостей для самовираження у соціальних мережах дозволяє користувачам вільно висловлювати свої думки без втрати емоційної складової повідомлення з урахуванням цензури та загальноприйнятих правил поведінки на ресурсі.

Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє зафіксувати певні спостереження щодо особливостей реалізації вербальної агресії у соціальній мережі Facebook. Серед нелітерних маркерів, що здатні позначити агресивну позицію комунікантів, виявляємо емодзі, тобто піктограми, що зображують людей, тварин, рослини, природні явища, предмети побуту, символи тощо. Емодзі вживають зокрема задля ілюстрації дій (напр., жестів або виразу обличчя) та емоційного стану мовця. Натрапляємо на емодзі, що ілюструє жест «немає слів» (англ. *Person Facepalming*) 🤦 – піднесення долони до обличчя як прояв розчарування, сорому, збентеження у відповідь на недоречні та безглузді дії або слова співрозмовника. Зазначимо, що зустрічаємо цей емодзі лише у негативних контекстах: *Це така витончена форма знущання над батьками, насолода довжиною в літо* 🤦. У наведеному прикладі мовець висловлює негативне ставлення щодо організації поточної вступної кампанії. Виявляємо у тексті коментаря імпліцитну агресію у формі сарказму. Емодзі вжито як заміник фізичного жесту із метою підкреслення негативного ставлення до об'єкту агресії, отже у наведеному прикладі емодзі має другорядну функцію, утім натрапляємо також на самостійне використання емодзі «немає слів» без текстового супроводу. Серед потенційних маркерів агресивної мовленнєвої поведінки виявляємо емодзі «нічого не бачу» 🙄 (англ. *See-No-Evil Monkey*) – піктограма, що зображує одну із трьох мавп, які уособлюють ідею «нічого не бачу, нічого не чую, нічого не кажу». Емодзі «нічого не бачу» змінює своє значення на протилежне залежно від контексту: у позитивних повідомленнях він має імплікатуру «чекаю з нетерпінням, дуже хочу побачити»: *Новий світишот у трендових кольорах* 🙄. *Утім у негативних контекстах цей емодзі позначає реакцію «не хочу бачити»: Гобіт, Г-обіт, Ге сука* 🙄🙄. У наведеному прикладі автор повідомлення обурливо реагує на переклад англійського слова *hobbit* українською. Емодзі «нічого не бачу» ілюструє небажання мовця бачити літеру *z* у цьому слові, а емодзі «ридаю» (англ. *Loudly Crying Face*) 🗣️ підсилює експресивний зміст висловлення. Емодзі «ридаю» вживають на позначення гострих негативних емоційних переживань, почуття образи або смутку. На нашу думку, комбінації емодзі на кшталт 🗣️🙄 не є випадковими, адже їхні елементи взаємодоповнюють зміст одне одного: «гостро переживаю через наявність літери *z* у перекладі слова *hobbit*» → «ридаю» → «не хочу бачити».

На письмі агресивна мовленнєва поведінка може бути маркованою за допомогою зміни регістра тексту. Натрапляємо на написання окремих слів великими літерами задля привертання уваги: *ти ДІЮТОМ родився чи став в результаті еволюції!* Зловживання великими літерами на письмі сприймається як крик: *Політично обоє і НЕОБЗИВАЙТЕ ЛЮДЕЙ!!!*. У такому разі зазвичай виявляємо повторення знаків оклику або питання задля підсилення експресивності висловлювання. Утім натрапляємо на зловживання окличними знаками і без зміни регістру: *Тільки шибениця !!!!!*. Такі заклики також сприймаються як крик, а кількість знаків оклику ілюструє рівень експресивності висловлення: *Post ni pro*

що!!!!. Навмисна зміна регістру літер може позначати зневажливе ставлення мовця до об'єкту агресії: *в Україні хобіта не було ніколи. тільки в росії*. У наведеному прикладі вбачаємо наявність імпліцитної агресії, що виражена за допомогою умисного написання лексеми *Росія* з маленької літери, на противагу лексемі *Україна*, що написана з великої літери. Зазначаємо, що написання власних назв з маленької літери не завжди є маркером вербальної агресії. На нашу думку, це може маркувати агресивну позицію мовця лише за умови наявності відповідного контексту (у наведеному прикладі – написання лексеми *Україна* з великої літери) або інших маркерів вербальної агресії.

У коментарях з агресивною конотацією натрапляємо на кодифіковані інвективи та словосполучення з інвективним потенціалом: *бормотуха у тя за парсбріком, рва# райсь#кая*. У наведеному прикладі виявляємо комплекс маркерів вербальної агресії, зокрема спрошене на письмі відповідно до вимови фамільярне звертання *тя* (літературна норма: «у тебе»), словосполучення «за парсбріком» (мем, є зневажливою номінацією Російської Федерації) та кодифіковану інвективу *рва# райсь#кая* (декодифікований вислів: *рвань райська*; вираз вмотривано прецедентною цитатою В. Висоцького «*И ежели останешься живой, Гуляй, рванина, от рубля и выше!*»), де лексему *рванина* (-> *рвань*) вжито на позначення бідних верств населення, та мемом *Раіся*, що є зневажливою номінацією Росії). Інструментом кодифікації виступає знак решітки (#, окотторп), утім натрапляємо і на інші засоби: *ого уже й країну -як ви за. Б. У. Є. Те пиз д уНи* (декодифікований варіант: «... як ви забусте пиздуни»). У наведеному прикладі виявляємо одразу декілька інструментів кодифікації: зміна регістру літер (великі літери), пробіли, крапки та пропуск літер. На нашу думку, шифрування нецензурної лексики пов'язано із правилами спілкування у соціальних мережах. У соціальній мережі Facebook заборонені будь-які прояви мови ворожнечі, користувачі мають змогу поскаржитись адміністрації ресурсу на поведінку інших учасників. Кодифіковані лексеми не втрачають свого агресивного значення, комуніканти, що володіють однією мовою, все ще здатні декодифікувати вислів, утім програмне забезпечення (фільтри, цензура тощо) не виявляє у цих елементах забороненого змісту. Серед інструментів шифрування натрапляємо на використання літер латинського алфавіту та типографічних знаків: *Б@Ндери оживилися...* 🙄. У наведеному прикладі виявляємо кодифіковану інвективу *Б@Ндери* (декодифікований варіант: *бандери*), що має зневажливий характер та вживається на позначення українських націоналістів, тобто є маркером мови ворожнечі. Емодзі «*плачу від радості*» (англ. *Face with Tears of Joy*) 😂 має позитивну конотацію, його вживають задля ілюстрації почуття радощів, утім у негативному контексті емодзі набуває агресивних рис і створює відчуття того, що предмет бесіди або особа співрозмовника сприймаються мовцем несерйозно.

Висновки і перспективи дослідження. Широкий спектр технічних можливостей для самовираження у соціальних мережах дозволяє користувачам вільно висловлювати свої думки без втрати емоційної складової повідомлення з урахуванням цензури та загальноприйнятих правил поведінки на ресурсі. Серед нелітерних маркерів, що здатні позначати агресивну позицію комунікантів, виявлено емодзі, тобто піктограми, що їх вживають зокрема задля ілюстрації дій (напр., жестів або виразу обличчя) та емоційного стану мовця. На письмі агресивна мовленнєва поведінка може бути маркованою за допомогою зміни регістра тексту, зловживання знаками оклику або питання, кодифікації інвектив та словосполучень з інвективним потенціалом. Шифрування нецензурної лексики пов'язано із правилами спілкування у соціальних мережах, кодифіковані лексеми не втрачають свого агресивного значення, комуніканти, що володіють однією мовою, все ще здатні декодифікувати вислів, утім програмне забезпечення (фільтри, цензура тощо) не виявляє у цих елементах забороненого змісту.

Література

1. Анисимова, Е. (2003). *Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов)* (учеб. пособ. для студ. фак. иностр. яз. вузов). «Академия».
2. Закоян, Л. (2010). *Выражение агрессии в современном русском и английском языках (на материале американского национального варианта английского языка)* [автореф. дис. ... канд. филол. наук, Москва]. <https://goo.su/7co4>
3. Карпенко, М. (2016). Лінгвістичні особливості інтернет-дискурсу. *Мова*, 16, 5–11.
4. Качмар, О. (2016). Вербальна агресія та шляхи її подолання. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 12, 55–57. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i.463>
5. Кронгауз, М., Литвин, Е., Мерзлякова, А., Пиперски, А., Сомин, А. & Черненко, Ю. (2016). *Словарь языка интернета.ru* (под ред. М. Кронгауза). АСТ-ПРЕСС КНИГА.
6. Нерян, С. (2019). Мовні засоби аргументації в мережевому спілкуванні (на матеріалі дописів українськомовного сегмента Facebook). *Закарпатські філологічні студії*, 8(1), 22–26. <https://goo.su/7848>
7. Потапова, Р. & Потапов, В. (2018). Перспективы развития социально-сетевой дискурсологии. *Интернет и современное общество, Санкт-Петербург*, Университет ИТМО СПб, 39–41. <https://goo.su/783U>
8. Семенов, Т. & Близнюк, Л. (2019). Интертекстуальный характер поликодовых текстов: невербальный аспект. *Научные записки Национального университета «Острожская академия»: серия «Филология»*, 8(76), 39–42. [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2019-8\(76\)-39-42](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2019-8(76)-39-42)
9. Швелідзе, Л. (2019). Мовні засоби реалізації комунікативних стратегій у дискурсі соціальних мереж (на матеріалі української та англійської мов) [дис. ... канд. філол. наук, Вінниця]. <https://goo.su/784M>
10. Pauwels, L. (2012). A Multimodal Framework for Analyzing Websites as Cultural Expressions. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 17(3), 247–265. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2012.01572.x>

References

1. Anisimova, E. (2003). *Text Linguistics and Intercultural Communication (Based on Creolized Texts)* [Lingvistika teksta i mezhkul'turnaja kommunikacija (na materiale kreoilizovannyh tekstov)] (ucheb. posob. dlja stud. fak. inostr. jaz. vuzov). «Akademija». [in Russian].
2. Zakojan, L. (2010). *The Expression of Aggression in Modern Russian and English (on the Material of American National English)* [Vyrazhenie agressii v sovremennom russkom i anglijskom jazykah (na materiale amerikanskogo nacional'nogo varianta anglijskogo jazyka)] [avtoref. dis. ... kand. filol. nauk, Moskva]. <https://goo.su/7co4>. [in Russian].
3. Karpenko, M. (2016). Linguistic Features of Internet Discourse [Linhvistychni osoblyvosti internet-dyskursu]. *Mova*, 16, 5–11. [in Ukrainian].
4. Kachmar, O. (2016). Verbal Aggression and Ways to Overcome It [Verbalna ahresia ta shliakhy yii podolannia]. *Aktualni problemy filozofii ta sotsiologii*, 12, 55–57. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i.463> [in Ukrainian].
5. Krongauz, M., Litvin, E., Merzljakova, A., Piperski, A., Somin, A. & Chernenko, Ju. (2016). *Internet Language Dictionary.ru* [Slovar' jazyka interneta.ru] (pod red. M. Krongauza). AST-PRESS KNIGA. [in Russian].
6. Nerian, S. (2019). Language Means of Argumentation in Network Communication (on the Material of Posts of the Ukrainian-language Segment of Facebook) [Movni zasoby arhumentatsii v merezhevomu spilkuvanni (na materialii dopysiv ukrainskomovnoho sehmenta Facebook)]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 8(1), 22–26. <https://goo.su/7848>. [in Ukrainian].
7. Potapova, R. & Potapov, V. (2018). Prospects for the Development of Social Network Discourse [Perspektivy razvitija social'no-setevoj diskursologii]. *Internet i sovremennoe obshhestvo, Sankt-*

Peterburg, Universitet ITMO SPb, 39–41. <https://goo.su/783U> . [in Russian].

8. Semeniuk, T. & Blyzniuk, L. (2019). Intertextual Nature of Polycode Texts: Nonverbal Aspect [Intertekstualnyi kharakter polikodovykh tekstiv: neverbalnyi aspekt]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: serii «Filolohiia»*, 8(76), 39–42. [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2019-8\(76\)-39-42](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2019-8(76)-39-42) . [in Ukrainian].

9. Shvelidze, L. (2019). *Language Tools for the Implementation of Communication Strategies in the Discourse of Social Networks (on the Material of Ukrainian and English)* [Movni zasoby realizatsii komunikatyvnykh stratehii u dyskursi sotsialnykh merezh (na materiali ukrainskoi ta anhliiskoi mov)] [dys. ... kand. filol. nauk, Vinnytsia]. <https://goo.su/784M> . [in Ukrainian].

10. Pauwels, L. (2012). A Multimodal Framework for Analyzing Websites as Cultural Expressions. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 17(3), 247–265. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2012.01572.x> . [in English]

Mariia Malysheva

Odesa I. I. Mechnikov National University

Postgraduate at the Department of Applied Linguistics

Odesa

mariamalysheva@onu.edu.ua

ORCID 0000-0002-1910-4833

MULTIMODAL EXPRESSION OF VERBAL AGGRESSION IN NETWORK DISCOURSE

The research is devoted to the study of verbal aggression in the discourse of social networks. Multimodal actualization of aggressive speech behavior in social networks has not yet become the subject of linguistic research and requires comprehensive analysis. The objective of the study was to trace the implementation of aggressive speech behavior in multimodal texts of social networks. To achieve this goal, the following aims were solved: multimodal elements in the discourse of social networks were analyzed, the implementation of verbal aggression was traced and a comprehensive description of the identified markers was provided.

The source base was the Ukrainian-language segment of the social network Facebook. 70 comments containing non-textual elements were selected by the method of continuous selection for further analysis. Not only the texts of the comments were included in the analysis, but also the reactions to them (likes), the personal information of the authors was not taken into account. All texts are researched and submitted with the preservation of the author's spelling and punctuation.

Collected and analyzed factual material allows us to record certain observations on the peculiarities of the implementation of verbal aggression in the social network Facebook. It was established that social networks provide users with unique technical capabilities for communication: a wide range of technical possibilities for self-expression in social networks allows users to freely express their opinions without losing the emotional component of the message, taking into account censorship and generally accepted rules of conduct on the resource. Among the non-letter markers that can indicate the aggressive position of communicators, emoji were found. Emoji are used in particular to illustrate actions (for example, gestures or facial expressions) and the emotional state of the speaker. In writing, aggressive speech behavior can be marked by changing the case of the text, abusing exclamation marks or questions, codifying invectives and phrases with invective potential. Note that writing one's own names in lower case is not always a marker of verbal aggression. In our opinion, this can mark the aggressive position of the speaker only in the presence of the appropriate context or other markers of verbal aggression. Codifying of obscene language is associated with the rules of communication on social networks, codified tokens do not lose their aggressive meaning, communicators who speak the same language are still able to decode the expression, but software (filters, censorship, etc.) does not detect prohibited content in these elements.

Key words: verbal aggression, social networks, multimodal text, comments, emoji